

Gemengd of apart gymmen?

Sekseverschillen en hoe ermee om te gaan vroeger en nu. De auteur van dit artikel verbindt de inzichten van vroeger met die van nu en komt tot een 'verrassende' conclusie.

TEKST JAN JANSSENS

Snuffelend in een klein antiquariaat kreeg ik ooit een interessant boekje in handen met de titel *Moderne sport en lichaamscultuur*. Het bleek het vierde deel uit een *Opvoedkundige brochurenreeks* die in de jaren twintig van de vorige eeuw, getuige de flaptekst werd uitgegeven "in verbinding met het zoo gunstig bekende tijdschrift voor praktische Roomsche opvoeding *Ons Eigen Blad*". Het was een reeks die volgens diezelfde flaptekst zeer de moeite waard was: "Men abonneere zich terstond!". Op de titelpagina zag ik dat het boekje van de persen was gerold bij de drukkerij van het R.K. Jongensweeshuis in Tilburg en dat een zekere frater M. Thomas verantwoordelijk was voor de inhoud.

Sport en lichamelijke opvoeding kregen veel te veel aandacht en de heilzame werking ervan werd sterk overdreven.

Hoewel beslist geen verzamelaar kon ik het boekje niet laten liggen. Maar zoals dat vaker gaat. Het geschrift kwam in mijn boekenkast terecht en nooit meer nam ik het ter hand. Totdat ik op zoek ging naar inspiratie voor een bijdrage aan een liber amicorum ter gelegen-

heid van het afscheid van Harry Stegeman als lector bij Windesheim. Dit artikel is een bewerking van mijn bijdrage aan dat vriendenboek (Janssens, in: Bax & van Mossel, 2008).

Zedenverwildering

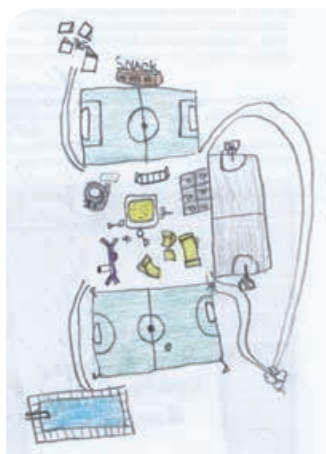
Toen ik er eens goed voor ging zitten en mij verdiepte in de stichtelijke woorden van frater Thomas, viel me op dat hij een scherp oog had voor de seksuele aspecten van de lichamelijke oefening. Hij waarschuwde voor "de gruwelijkste zedenverwildering" die "in naam der Lichaamscultuur" werd bevorderd. Hij wees op de "onderminning der zedelijkheid" door het spelen "in de meest ongegeneerde kleidij". Sport en lichamelijke opvoeding kregen veel te veel aandacht en de heilzame werking ervan werd sterk overdreven. Dat 'mens sana in corpore sano' werd echt verkeerd uitgelegd. Al die aandacht voor het lichamelijke ging onherroepelijk ten koste van het spirituele. En "dat 't turnen, 't mastklimmen en afglijden voor vele kinderen een wellustige gewoonte ten gevolge heeft, schijnt menig leider zelfs niet te bevroeden of van belang te vinden", aldus de frater. Boven alles wond hij zich op over de "gemeenschappelijke gymnastische oefeningen en opvoeringen van jongens en meisjes" want het was hem opgevallen dat de meisjes "zich vrij wat meer interesseerden voor de lichamen dan voor de lichaams oefeningen der gymnasten..." Kortom, "scheiding der seksen bij lichaams oefening en spel", was het parool. "Weg met alles in spel en sport, wat het schaamtegevoel, die machtige schutse der reinheid, ook maar in iets verzwakt!"

Aparte gymlessen?

Vandaag de dag kunnen we ons natuurlijk vrolijk maken over deze preutse benepenheid. En wie nu pleit voor aparte gymlessen voor jongens en meisjes heeft iets uit te leggen. Toch verdient deze kwestie serieuze aandacht. Niet uit zedelijk oogpunt, maar omdat de praktijk leert dat jongens en meisjes voorkeur hebben voor verschillende vormen van sport en bewegen en ook uiteenlopende motieven hebben om daaraan deel te nemen.

Sekse	Etniciteit	Als ik sport doe ik dat het liefst met...			
		Jongens	Meisjes	Gemengd	Totaal
Jongens	Autochtoon	51%	0%	49%	100%
	Allochtoon	63%	1%	37%	100%
Meisjes	Autochtoon	1%	32%	67%	100%
	Allochtoon	1%	37%	63%	100%

Wat kinderen vaker of minder vaak willen doen tijdens de gymles (N=939)

▲ *Tekeningen van de invulling van het speelplein door meisjes (boven) en door jongens*

Onderzoek sport- en bewegedrag kinderen

De uitkomsten van een peiling onder een veer honderden scholieren uit de groepen 7 en 8 van 18 verschillende basisscholen in Emmen en Zwolle, die ik samen met enkele collega's van het Mulier instituut ongeveer acht jaar geleden voor het Nicis Institute uitvoerde (Frelief & Janssens, 2007), lieten daarover geen misverstand bestaan. Wij deden die peiling in het kader van een onderzoek naar factoren die het sport- en bewegedrag van kinderen in de basisschoolleeftijd beïnvloeden. Dat onderzoek was breed van opzet. Verschillende onderzoeksmethoden werden toegepast. We bestudeerden de nodige literatuur en beleidsdocumenten. We hielden een grootschalig survey onder een kleine duizend scholieren, we spraken leerkrachten en we zochten twintig gezinnen thuis

op voor interviews met ouders en kinderen. We fietsten ook door de wijken om de ruimtelijke inrichting van de verschillende woonwijken, (speelplekken en schoolplein) te observeren. En we organiseerden een tekenwedstrijd waaraan ongeveer tweehonderd kinderen meededen.

Bewegingsonderwijs en bewegedrag

Omdat we veronderstelden dat de kwantiteit en kwaliteit van bewegingsonderwijs en schoolsport (mede) van invloed waren op het bewegedrag, hebben we ook daarop ingezoomd. Dat bleek tegen te vallen. Er werden grote verschillen geconstateerd in het bewegedrag van de verschillende kinderen. Maar we vonden geen significant verband tussen de wijze waarop de kinderen bewegingsonderwijs kregen (al dan niet door een vakleerkracht) en bijvoorbeeld de lidmaatschappen van sportverenigingen of de scores op een beweegschaal. Ook het aanbod aan schoolsportactiviteiten (of de combinatie van vakleerkracht en schoolsportactiviteiten) bleek daarop geen invloed uit te oefenen.

Gymlessen

Hoewel de waardering voor de gymlessen over de gehele linie groot was, kwam naar voren dat meer afwisseling gewenst was. Dat het voor gymleraren moeilijk is om het iedereen naar de zin te maken, werd ook duidelijk. De voorkeuren die kinderen aangaven voor de invulling van het bewegingsonderwijs liepen sterk uiteen.

Wat zou je vaker / minder vaak willen doen tijdens de gymles?	Percentage vaker	Percentage Minder vaak
Balsport	50%	27%
Toesteloefeningen	36%	24%
Vecht en -verdedigingssporten	23%	27%
Dansen/bewegen op muziek	22%	42%
Atletiek	20%	17%
Iets anders	18%	12%

De nogal forse pleidooien voor meer balsport en minder vaak dansen en bewegen op muziek suggereert dat hieraan toentertijd weinig respectievelijk veel aandacht werd geschonken. Toch was dat waarschijnlijk niet zo. Uit de Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (Van Weerden, van der Schoot & Hemker, 2008, p.42) bleek in ieder geval dat landelijk gezien juist het omgekeerde het geval was. Het onderdeel dansen en bewegen op muziek kwam er in de gymlessen vaak heel bekaaid vanaf.

Met wie kinderen willen sporten naar sekse en etniciteit (N=939)

▲
*De jongens
ruimen op...*

Bij uitsplitsing van de cijfers naar sekse kwam naar voren dat het vrijwel uitsluitend meisjes waren die meer wilden dansen en bewegen op muziek, terwijl het uitsluitend jongens waren die daar minder aan wilden doen. Diezelfde tendens, maar dan iets zwakker, werd zichtbaar bij de andere onderdelen van de gymles. Jongens wilden meer bal-, vechten en verdedigingssporten, meisjes juist minder. Meisjes wilden meer toestel oefeningen en dat wilden jongens weer minder graag. Alleen de voorkeur voor atletiek leek seksneutraal. Het is aardig om te zien dat de verschillende voorkeuren van jongens en meisjes ook terug te zien zijn in de tekeningen die zij maakten van hun ideale schoolplein of speelplek.

Contact

j.w.janssens@hva.nl

Literatuur

Frelrier, M. & Janssens, J. (2007).

Wat beweegt kinderen? Een onderzoek naar het sport- en beweeggedrag van kinderen.

Den Haag: Nicis Institute.

Janssens, J. (2008). Over de kwaliteit die vroeger zo gewoon was en de strijd der seksen in het gymlokaal.

In H. Bax & G. van Mossel, *Bewegingsonderwijs op waarde geschat*. Liber amicorum voor Harry Stegeman (pp. 53- 55). Zeist: Jan Luiting Fonds.

Weerden, J. van, Schoot, F. van der & Hemker, B. (2008). Balans van het bewegingsonderwijs aan het einde van de basisschool 3. Uitkomsten van de derde peiling in 2006. *Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau*. Arnhem: Cito.

Motieven om te sporten

De uiteenlopende voorkeuren weerspiegelden de motieven om aan sport te doen. De jongens waren aanmerkelijk competitiever ingesteld dan de meisjes. Jongens gaven ook veel vaker dan meisjes aan dat ze graag wedstrijdje deden, dat ze prijzen wilden winnen of zelfs droomden van een topsportcarrière. Daarover maakten de meisjes zich veel minder druk.

Gemengd of apart?

Gegeven het bovenstaande hoeft het niet te verbazen dat veel jongens en meisjes uit het onderzoek aangaven dat zij eigenlijk liever apart van elkaar gym zouden hebben dan gemengd. Bij de jongens sprak zelfs een meerderheid zich hiervoor uit. Onder allochtone kinderen was de voorkeur om te sporten met seksegenoten overigens wel iets, maar toch ook weer niet heel veel groter dan onder autochtone kinderen.

Hoewel het onderzoek in 2007 werd gedaan, en zich concentreerde in twee grote gemeenten in het Noordoosten van het land, geven de uitkomsten te denken. Gelet op de sterk verschillende voorkeuren is de vraag legitiem of de gangbare praktijk in de gymlessen van de bovenbouw van het primair onderwijs, waarbij jongens en meisjes in gemengde groepen les krijgen, wel zo voor de hand ligt. Hoewel daar praktische en ook pedagogische redenen voor kunnen bestaan, is het waarschijnlijk zo dat aparte lessen voor jongens en meisjes in deze leeftijd beter zouden aanslaan.

Nader onderzoek

Al met al is er mijns inziens voldoende reden om dit aspect van het bewegingsonderwijs eens aan een nader onderzoek te onderwerpen, liefst een onderzoek met een experimentele opzet. Zo'n studie moet dan natuurlijk niet beperkt blijven tot de bovenbouw van het primair onderwijs, want hoe het in de onderbouw zit en in het voortgezet onderwijs, is evenmin

**Jongens wilden
meer bal-, vecht- en
verdedigingssporten,
meisjes juist minder**

bekend. Het zou me eerlijk gezegd niet verwonderen wanneer juist in de puberleeftijd gemengde lessen per definitie attractiever worden gevonden dan aparte lessen voor jongens en meisjes, want ook in onze tijd interesseren jongeren zich tijdens de les wellicht toch meer "voor de lichamen dan voor de lichaams-oefeningen" van hun medeleerlingen. ■